

ken en bestuderen hoe zijn gezelschap gewerkt heeft. Waarbij men niet mag vergeten dat het TNS direct afhankelijk is van de minister van cultuur, de plaatselijke overheid heeft er — gelukkig maar zo zegt J.P. Vincent zelf — geen enkel gezag over.

Pol Arias

JUSTITIEPALEIS

auteurs: Kollektief van het Théâtre National de Strasbourg, vertaling: Erwin D.A. Penning, groep: NTG, regie: Hugo Van Den Berghe en Walter Moeremans, decor: Leo Verlinden, kostuums: Andrei Ivanianu, spelers: Blanka Heirman, Cyriel van Gent, Herman Coessens, Roger Bolders, Raf Reymen, e.a.

Justitiepaleis (NTG)

Ro Theater Rotterdam

Medea

Euripides kondigde het verval van de tragedie aan, aldus Nietzsche. Hij beeldde ook vooral de ondergang van zijn hoofdpersonages uit. Die idee van verval kleurt Tabori's *Medea* fel, met zijn roodfluwelen set; de cabaret-atmosfeer; Kreons verijnde manieren terwijl hij met kraakwitte handschoenen meloen eet en allerlei wapens manipuleert; Jasons sadisme; Medea's 'verzielde liefde' voor hem en haar kind (een variatie op het 'Liebestod'-thema). Bovendien straalt het stuk levensmoedheid uit. "Geluk", zegt Jason, "is voor geen enkel mens ooit blijvend weggelegd. Rijkdom misschien, of voorspoed, naar gelang het toeval wil. Maar geluk, dat nooit". En de goden kan het geen moer schelen.

Klassiekers lijden door hun duurzaamheid ook aan verval. Vernieuwing is geboden. Bij Euripides staat *Medea* centraal. Haar stuk is tragisch omdat ze slachtoffer is van extreme

passies. Hoe extremer, hoe tragischer. Daarom wordt Jason zo'n slechterik en krijgen we de aanstootgevende moorden op Glauke, Kreon en de kinderen te verwerken. Tabori legt het accent op Jason (Evert de Jager) ofschoon minder dan op het eerste gezicht lijkt. Gedurende twee derden van de voorstelling komt *Medea* (een erbarmelijke Joan Francis) zelf niet aan het woord. Ze is niettemin op de set aanwezig en anderen zeggen haar tekst. Ze blijft dus motor van de actie, al bepalen de anderen of het publiek begrip voor haar opbrengt of niet: Jason doet hysterisch als hij *Medea* speelt; Glauke aarzelt; de arts maakt van haar lijnen een feministische tirade.

Tabori vervangt ook de twee zoontjes uit het origineel door een gehandicapt kind. Dat het gepeupel, zoals in de legende, het vermoordt, vermindert de druk op *Medea* slechts schijnbaar, want in het origineel was de strijd met haar moedergevoelens eerder theateraal dan psychologisch overtuigend. Jason heeft nu wel een extra reden (naast zijn ambitie) om te hertrouwen: het nageslacht verzekeren. Tenslotte is Tabori's stuk geen tragedie meer. In Jasons ogen herleidt *Medea* het scenario tot een laagbij-de-gronds familiedrama. Soms

ontaardt het in melodrama want sex, geweld en bloed fascineren haar. Tabori haalt er anders ook zijn neus niet voor op: sex noemt hij de "structurele metafoor voor drama" en in zijn versie wurgt *Medea* haar ex-man tijdens een laatste kus.

Jason ziet het stuk als psychodrama. In zijn paranoïde drang naar controle heeft hij overal micro's verborgen en zich de rol van regisseur toeëigend. Hij bepaalt wie wat doet, censureert de tekst, zet het stuk naar zijn hand. Eigenlijk hoopt hij de feiten, door een reconstructie ervan, te loochenen. De tragedie is duidelijk voorbij. Maar zoals bij Pirandello hebben de personages hun stuk overleefd. Jason wordt erdoor achtervolgd, is gedoemd om het in zijn hoofd steeds, op de scène elke avond, opnieuw te beleven. Noch hij noch het stuk zijn hiertegen bestand. Scènes worden door elkaar gegooid zonder oog voor de chronologie. Niemand is zichzelf nog en kan gerust een ander spelen.

Tabori vertaalt zo het belangrijke ballingschap- of vvreemdingsmotief van Euripides' stuk door een hedendaags equivalent — schizoïde gedrag — dat beantwoordt aan zijn eigen visie over de persoonlijkheidsstructuur: "Het puriteins waanidee dat karakter iets is dat een vaststaand geheel vormt, hoort thuis in de pathologie", vindt hij. "Een rol is geen ontkenning van het 'zelf', wordt daar niet van buitenaf opgedrukt, maar is een nieuw 'zelf', dat de acteur weet te vinden tussen de vele 'zelden' waaruit 'het zelf' bestaat".

Al wordt *Medea*'s personage opgesplitst en gespeeld door verschillende acteurs, Jason vertoont meest schizoïde trekken. Zijn agressiviteit verraadt onzekerheid. Anderen kunnen pijn doen overtuigt hem dat hij bestaat. Zijn gekke sprongen in het begin van het stuk moeten de aandacht trekken want gezien worden is bestaan. Gehoord worden is ook al iets, vandaar het belang terug van de micro's. Tabori's uitspraak over God is ook hier toepasselijk: zoals Jason staat hij erop "zijn eigen teksten te

schrijven en zichzelf te registreren. De mensen uit het vak kunnen je vertellen dat dat het schizoïde karakter van het ambacht alleen maar erger maakt".

Daarnaast heerst er een schizoïde verwarring tussen schijn en werkelijkheid. De miniatuurset waarmee het kind speelt (en die sterk herinnert aan Albee's *Tiny Alice*) illustreert dit. Verder experimenteert Tabori met echte emoties. "Alleen zij spreken de waarheid, die lijden als zij spreken". Daarom doet het echt pijn als Jason aan het haar van het dienstmeisje trekt. Daarom wilde Tabori misschien met een gehandicapt kind werken, alhoewel deze verklaring het publiek enkele bedenkelijke en wansmakelijke momenten niet heeft kunnen besparen. Het lijkt wel of Tabori illusie-op-zich minder waardeert. Dit kan te wijten zijn aan het overdreven gebruik van vvreemdingstechnieken of aan de gebrekige overtuigingskracht van acteurs.

Tabori werkte zijn gedurfd interpretatie consequent uit. Verval, verzielde passies, hysterie, paranoïa, schizofrenie, sadisme: het ligt allemaal in dezelfde lijn. Maar precies die consequentie doet vragen van morele en esthetische aard rijzen. Euripides was het al om uitersten te doen en daar had zijn publiek ook problemen mee. De risico's van het schrijvers- en regisseursvak, zou je kunnen zeggen. Euripides en Tabori hebben ze genomen, maar met verdeeld succes.

(Tekstaanhalingen uit *Medea* en het essay *In de politiek en op de planken of: de glimlach op het gelaat van de tigger*, International Theatre Bookshop, Amsterdam 1982).

Johan Callens

MEDEA

auteur: Euripides, bewerking: Tabori, vertaling: Tom Blokdijk, groep: Ro Theater, regie: Tabori, decor: Marietta Eggmann, spelers: Evert de Jager, Glenn Durfort, Joan Francis, Jaap Hoogstra, Thea Korterink, Yvonne Pelasula, Linke Rixman, Annelies van der Bie, e.a.

Schaubühne West-Berlijn

Hamlet

Bruno Ganz, Edith Clever, Jutta Lampe, Minetti: zo ziet er de affiche uit van *Hamlet*, opgevoerd door de Berlijnse Schaubühne. Ongelooflijk, denkt men, vlug de trein op naar West-Berlijn.

Helaas, een feest is het niet geworden. De schuld hiervan ligt bij regisseur Klaus Michael Grüber, het enfant terrible van de Schaubühne. Zijn wilde verbeelding heeft ooit Berlij-

Medea (Ro Theater) Foto Leo Van Velzen